

1902 júl. 27

Gr. Lázár István Brassó megyei főispán jelentése Széll Kálmán miniszterelnöknek a magyarországi német mozgalom erdélyi szász kapcsolatai tárgyában¹

ME 1902 – XXI – 1943 (3168)

62/1902 szám.

Brassó vármegye főispánja

Res. Kizárólag saját kezéhez

Nagyméltóságú m. kir. Miniszterelnök Úr!
Kegyelmes Uram!

Az erdélyrészi szászok délvidéki nemzetiségi üzelmei tárgyában 2127/1902. M.E. sz. a. kelt magas leirata alapján teljes tisztelettel jelentem, hogy amint írásban 39/1901. res. sz. a., múlt évi június 8-án és később szóbelileg bátor voltam Nagyméltóságod tudomására hozni az itteni szakkörök egyes kimagasló alakjai pénzintézeteik bevonásával is a magyarországi sváboakat az erdélyrészi szászok politikai irányának megnyerni törekednek, és amint az újabb események igazolják, e téren az „Alldeutsch Verband” támogatásával mind erősebb és erősebb agitációt folytatnak.

Az itteni szász intelligencia közül igen soknak (Schmidt Lurtz, Korodi képviselők, Lassel tanár) összeköttetése van Steinacker Ödön bécsi idegenforgalmi-iroda titkárral, és ez igen figyelemre méltó, mert Steinacker egyike az agitációt vezetőeknek, ki Bécsből az „Alldeutscher Verband”-dal való összeköttetést feltűnés és ellenőrzés nélkül közvetítheti. Különben Steinacker Ödön maga különösen Sopron Pozsony vidéken sőt a délvidéken is megfordul, de bizton Kornnal is fenntartja az összeköttetést.²

Obert Ferenc magatartását, már múlt év óta midőn 23/1901 res. sz. a. jeleztem megbízhatatlanságát figyelemmel kísértem, és eisenachi magatartása jellemének teljesen megfelel.

Korodi Lutz képviselő, hogy a temesvári „Deutsches Tagblatt für Ungarn”-al összeköttetést tart fenn az kétségtelen és igen valószínű, hogy az e laphoz innen érkező pénz vagy az „Alldeutscher Verband”-tól a „National Bank” útján, vagy Oberttől a „Kronstädter Sparcassa” által évenként rendelkezésre juttatott összegből kerül ki, mert hogy Korodi sajátját nem küldi e lap támogatására az kétségtelen.

A „National Bank” egy pár évi működése által már bebizonyította törekvésének irányát, és a múlt évben szervezett nagykikindai fiók az ország déli részein teljesíti misszióját nem kis eredménnyel³, amennyiben már eddig is egy millió koronán jóval felülhaladó kölcsönt nyújtott legnagyobb részét vidéki német és szerbeknek, de magyaroknak is engedélyez kölcsönt, általában szolid alapon van vezetve az üzlet.

¹ Lázár főispán jelentéséhez mellékeli a „National Bank” nagykikindai és brassói igazgatósági tagjainak névsorát. A brassói fiók igazgatósági tagjai: Beer Ödön igazgató vezetésével: Wetzels Ferencz bórkereskedő, Bogácsi Kálmán gyógyszerész, Holzinger Miklós kereskedő, Krumanacker téglagyártulajdonos, Wilhelm Kolle tanító, Anton Ferner bankintézet-tulajdonos, Krämer lakatos és Johann Martin tanító. A „National Bank” igazgatósági tagjai Brassóban: Dr. Lurtz Károly elnök, Dr. Schnell Károly helyettes elnök, Beer Hugó üzletv. igazgató, Neustädter Adolf Gusztáv; igazgatósági tagok: Schiel János, Immer Adolf, Hubbes János, Jeremias György, Scherg Frigyes, Goldschmidt Lajos, Hiemesch Henrik, Teutsch Mihály, Zintz Henrik, Neugeboren Frigyes, Kamner Károly, Alesius Öszkár, Schiel Sámuel, lakása Bustyeniben (Románia), Wetzels Ottó, Depner Róbert, Gust Alfréd, Tartler Alfréd, Teutsch Gyula, Greger György cégjegyző, Petersberger Viktor cégjegyző. — Az 1963. áprilisi ellenőrzéskor az iratot az ME 1905—XVI—1274 levéltári alapszámnál találtuk.

² Piros ceruzával aláhúzva.

³ Kék ceruzával aláhúzva.

Igazgatója Beer Ödön a Brassói központi National Bank Beer Hugó vezérigazgatójának unokaöccse, és így a szoros összeköttetés az itteni főintézettel ez úton is fenn van tartva.

A „National Bank” fenntart továbbá Bukarestben „Schreiber et Comp. Comandita de la Banca Nationala” cím alatt egy fiókot, mely betéti társaságként szerepel és legkiterjedtebb üzletköre a zálogház.

Ez úton is az „Alldeutscher Verband”-dal könnyen tarthatja fenn az összeköttetést.³

A „National Bank”³ alakult 1889. április hóban 200 000 korona alaptőkével és 1901 júniusban alaptőkéjét 500 000 koronára emelte fel, alapszabályaiban ki van mondva, hogy a *névre szóló részvények csak a közgyűlés beleegyezésével ruházhatók át másra.*⁴

Úgy a brassói központ, mint a nagykikindai fiók-részvénytársaság jelenleg cégjegyzésre jogosult igazgatósági tagok névjegyzékét /./ alá csatolva tisztelettel felterjesztem.

A „Kronstädter Allgemeine Sparcassa” működése azért érdemel figyelmet, mert évenként tiszta jövedelméből 40—45 000 koronát legnagyobb részt brassói ág. ev. egyházi célra adományoz, ebből pedig évenként 10 000 koronát ad a brassói belvárosi ág. ev. egyházközségnek az ág. ev. hitvallású egyháztanác kezéhez (Obert Ferenc belvárosi lelkész vezetése alatt) szabad intézkedésre. Továbbá 5000 koronát évenként: ipari célokat elősegítő alap létesítésére.⁴ Valamint a többi adományok mikénti felhasználása minden ellenőrzést nélkülöz.

Ha figyelembe vesszük a brassói szászok nem kis áldozatot igénylő agitacionális szereplését, valamint a múlt évben indított és szintén költséget igénylő „Los von Rom” mozgalmat, önkéntelenül felmerül a kérdés: vajon nem a fenti adományok egy része használtatik ily célokra.

Ezen „Kronstädter Allgemeine Sparcassa” 1835-ben alakult 14 000 korona alaptőkével, melynek fele a városé volt, és ennek ellenében a féljövedelem a brassói polgári kórház javára volt fordítandó, azonban a 80-as években mintegy 80—100 000 koronával e kötelezettséget a bank megváltotta, és azóta a tiszta jövedelemmel szabadon rendelkezik.⁴

Alaptőkéje most is 14 000 korona, tartalékalapja azonban egy milliót megközelíti, betéte 12 000 000 korona.

Érvényben levő alapszabály 7. §. 4. pontja szerint a részvény csak az igazgatótanácshoz intézett⁴ megelőző jelentés után és a rendes közgyűlés beleegyezésével, mely e fölött titkos szavazás útján véglegesen határoz, ruházható át más személyre.

Sőt örökségnél is előleges hozzájárulás szükséges annak megtartásához.

Ezen hatalmas anyagi eszközökkel rendelkező pénzintézet ily elzárkózottságban képzelhető, hogy ellenőrzés nélkül mily módon járulhat a vezető emberek agitacionális szerepléséhez.⁴

Ezen adatokat Nagyméltósággal közölni szükségesnek tartottam, de kérem Nagyméltóságodat kegyeskedjék az iránt is intézkedni, hogy a postai adatok a főnök útján velem is közöltesenek, hogy azok alapján is a nyomozatot vezethessem.

Megjegyzem azonban, hogy detektívek alkalmazása nélkül, kizárólag szász tisztviselők között ily ügyekben eredményt elérnem lehetetlen.

Ezen jelentésem egy hó óta húzódó makacs szembajom miatt késett ennyire.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Brassó, 1902. évi július hó 27-én

gr. Lázár István s. k.
főispán

⁴ Zöld ceruzával aláhúzva.